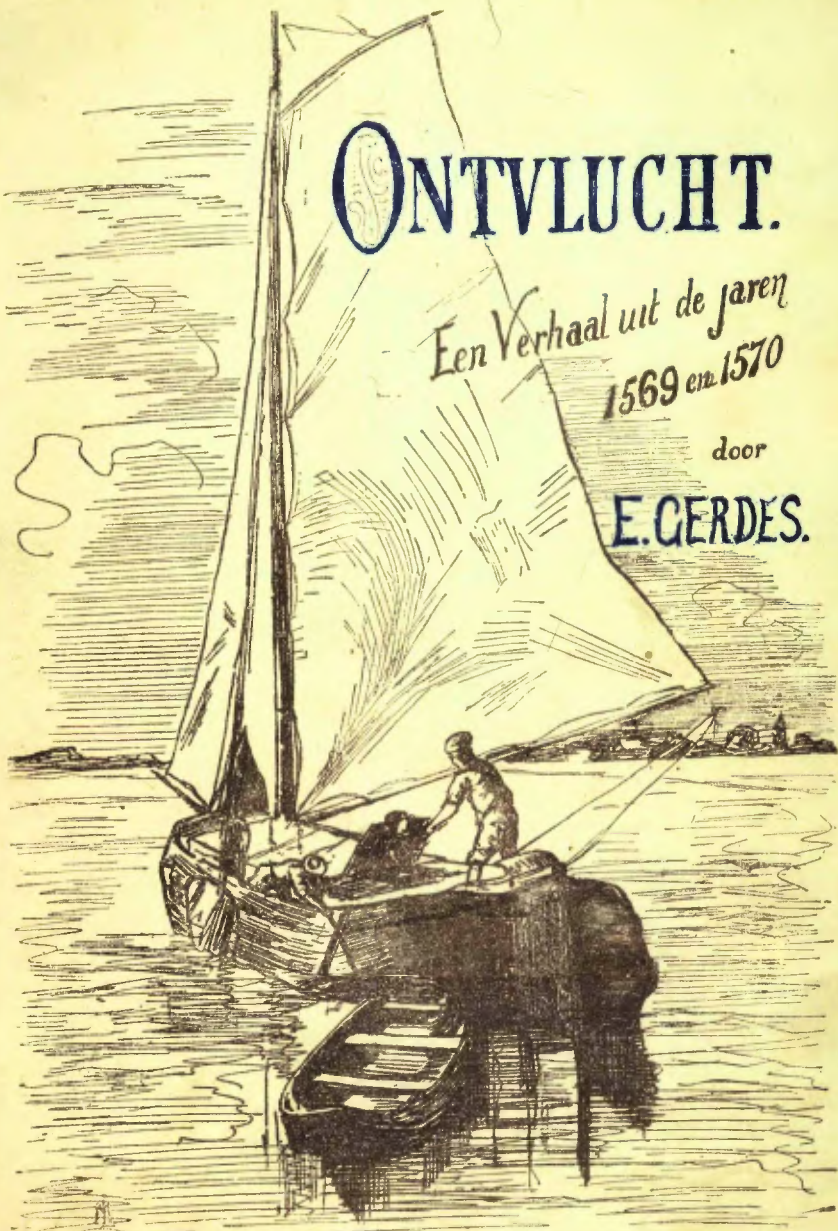

ONTVLUCHT.

Een Verhaal uit de jaren
1569 en 1570

door

E. GERDES.

NIJMEGEN. — P. J. MILBORN.

ONTVLUCHT.

ONTVLUCHT.

EEN VERHAAL UIT DE JAREN 1569 EN 1570.

DOOR

E. GERDES.

NIJMEGEN. — P. J. MILBORN.

I.

De avond begon te vallen, hoewel het pas vijf ure geslagen had. Maar de zon was op dien Novemberdag van het jaar 1569 ook reeds kort na vier ure ondergegaan, en daar het buitendien den ganschen dag buiig weer geweest was, kon men geen helderen avond verwachten. Van lieverlede werd het donkerder in de straten van Amsterdam, zoodat ieder die buitenshuis niets te doen had, een gezellig hoekje bij den haard uitkoos. Lantarens, dat wil zeggen, brandende en lichtgevende straatlantarens waren toen nog niet in gebruik, en Amsterdam moest nog een eeuw wachten, voordat hare straten en grachten daarmede verlicht konden worden. Sommige burgers die 's avonds uit moesten en geen vrienden waren van duisternis, maakten dan ook gebruik van handlantarens, terwijl er van het stadsbestuur een bevel was uitgegaan, dat zich niemand des avonds na elf ure op straat mocht vertoonen zonder van een brandende lantaren voorzien te zijn.

De knaap, die uit de Kalverstraat is gekomen en over de Plaats (Dam) den weg neemt naar den Nieuwendijk, wandelt onbevreesd voort. Hij heeft in laatstgenoemde straat een boodschap te brengen en moet daar-

na naar De kolk, waar hij den schipper op Haarlem, die daar in een herberg thuis is, spreken moet.

Wanneer ik zeg, dat die jongen onbevreesd is, dan bedoel ik daarmee, dat hij niet bang is om door de donkere straten heen te gaan. Hij is dat gewoon; hij kent den weg, en mocht hij zich al eens vergissen in 't een of ander huis, de lichtstraal, die hier en daar uit eene woning dringt, doet hem spoedig het juiste spoor vinden.

Maar al wandelt hij ook zonder vrees door de donkere straten, binnen in hem ziet het er niet zoo helder uit. Op zijn twaalfde jaar heeft hij zijn moeder verloren, en van zijn vader verlaten, van wien hij niet eens weet waar hij zich bevindt, is hij opgenomen ten huize van den koopman Hendrik Noot, die een handel drijft in porcelein, schilderijen, beeldwerken en oudheden. Sedert een paar maanden is hij in diens huis, maar veel genoeg heeft hij daar nog niet beleefd. Noot is een hebzuchtig en driftig man, die wanneer de knaap ook maar de kleinste fout begaat, uit zijn vel springt, woedend wordt en hem dan zóó hard bij de ooren grijpt, dat de arme jongen het uitschreeuwt van pijn. De koopman is niet getrouwd, maar eene oude nicht, juffrouw Barbara geheeten, voert de huishouding. Deze juffrouw kan onzen knaap niet uitstaan en veel moet hij van harentwege verduren. Zoo de juffrouw haar zin had gekregen, zou Noot hem reeds lang op straat hebben gezet. En weet gij waarom? Zij wist dat er in den vijftienjarigen Cornelis Willemsse een andere geest woonde dan die haar bezielde. Zij was wat men noemt fijnroomsch, en daarbij zeer dom, want dom is elk christenmensch die zijn heil van eenig schepsel, van goud, hout of steen, in plaats van den levenden God verwacht. Hare kamer was versierd met verschillende beeldjes van zoogenaamde heilige mannen en vrouwen, en geen dag ging er voorbij,

waarop zij niet eenige malen haar rozenkrans tusschen de vingers liet glijden of den dienst in een der naastbijzijnde kerken bijwoonde. Noot liet haar maar zorgen voor de dingen hier Boven. Hij hield van het spreekwoord: 't Is beter één vogel in de hand dan tien in de lucht, en hij bekommerde zich dus meer om tijdelijk voordeel dan om het uitzicht eener toekomst, die hem zeer onzeker toescheen.

Cornelis bemoeide zich weinig met den godsdienstigen ijver der juffrouw, maar er kwam wel eens een spottend glimlachje op zijne wangen, als hij haar zoo druk bezig zag met de vereering harer heiligen.

Juffer Barbara wist wel hoe dat kwam. Er zat in den knaap kettersch bloed. Zijn vader had zich, toen vijf jaar geleden de leer der Hervorming binnen Amstels muren gepredikt werd, bij de aanhangers van Jan Arendsz. en Pieter Gabriël, leeraren der gereformeerde gemeenten, aangesloten. Maar toen Alva in de Nederlanden kwam, en Noircarmes Amsterdam bezette, moesten de Gereformeerden vluchten, wilden zij niet zooals velen in de gevangenis geworpen en ter dood gebracht worden. Ook de vader van Cornelis was genoodzaakt de wijk te nemen, en zijne vlucht geschiedde zoo onverwacht en haastig, dat hij zijn zoon moest achterlaten, zonder afscheid te nemen. Te nauwernood had hij gelegenheid hem toe te vertrouwen aan Hendrik Noot, wien hij eene som gelds ter hand stelde, waarvan een gedeelte moest dienen ter verzorging van den knaap, terwijl hem het andere was toevertrouwd onder eene voorwaarde, die ik u straks zal mededeelen.

Juffrouw Barbara had wel gelijk. Er zat kettersch bloed in den knaap. Zijn vader had hem in de H. Schrift onderwezen, en wanneer hij zich nu onthield om uit te spreken wat hij geloofde, dan deed hij dit louter uit voorzichtigheid, wel wetende, dat Alva's vingers lang genoeg waren om ook hem te grijpen en in de gevangenis te zetten.

Dat onze knaap zich echter niet op zijn gemak gevoelde begrijpt gij wel; en gaarne zou hij Amsterdam ontvlucht zijn en zich bij zijn vader gevoegd hebben, zoo hij daartoe slechts de middelen had bezeten en wanneer hij maar wist waar hem te vinden.

Aan deze dingen denkt Cornelis, terwijl hij langs den donkeren Nieuwendijk dwaalt en zijn weg vervolgt naar de Kolk. Nu gebeurt het zeer dikwijls dat, wanneer iemand peinzende over straat gaat, de voetstappen gelijken tred houden met den gedachtenloop. Cornelis stelde zich voor buiten de stad te zijn en zijn vader te zien, dien hij nu vol vreugde te gemoet snelt. Daarbij verhaasten zich als van zelf zijne schreden; hij loopt snel vooruit, en bij de Kolk gekomen, wil hij ijlings den hoek omslaan, toen hij met iemand, die even haastig van den anderen kant komt aanloopen, in botsing raakt. Deze botsing kwam zoo hard aan, dat Cornelis daarbij struikelde, en zeker ter aarde zou gevallen zijn, zoo de man, die tegen hem aangelooopen was, hem niet bij den schouder had vastgegrepen en staande gehouden.

Juist op dit punt der straat viel eenig licht uit een der naburige huizen, zoodat Cornelis kon zien wie de man was, aan wien hij deze onzachte aanraking te danken had. Hij kende hem niet en hield hem voor een vermomd krijgsman, want door den schok was een gedeelte van het korte manteltje, dat deze droeg, opgeslagen, en nu zag hij in den gordel een pistool en een dolkmes blinken. Zou die man wellicht door Noircarnes gezonden zijn, om hem te pakken? Maar neen, want de woorden, die de vreemdeling sprak, getuigden van deelneming.

„Hei! Ho!” riep de vreemdeling uit, terwijl hij den knaap nog vasthield, „dacht gij mij onderste boven te gooien! Hebt ge u bezeerd?”

„Niet het minst,” antwoordde Cornelis, die wel een weinig verschrikt was, maar toch spoedig bijkwam, „ik voel

niets, en" voegde hij er eenigszins fluisterend bij, "mijn vader plag te zeggen: "een jongen moet niet bang zijn voor een stootje van buiten, als het maar van binnen zuiver is."

Deze woorden schenen den man te treffen. Hij hield Cornelis nog steeds vast en hem nu ernstig aanziende vroeg hij: "Hebt gij God en uw land lief?"

"Ja," was het antwoord.

"En Maarten Willemszoon?"

"Hem ook."

"En Paulus van Alblas?"

"Onze grootste vijand?" vroeg de knaap, "hoe kan ik hem liefhebben? Ik wil wel voor hem bidden dat hij spoedig naar Spanje terugkeert, maar. . . ."

"Ik weet al genoeg," zei de vreemdeling, "en dank God, dat hij mij u deed ontmoeten. Ik vertrouw dan ook wel dat gij mij, die Paulus van Alblas haat met een grooten haat, een dienst zult willen bewijzen. Ik ben hier vreemd en pas uit 't Vlie gekomen, waar ik met de Watergeuzen Alva te water en te land bestrijd. Ik wenschte dringend mijne moeder te zien, eenige oogenblikken slechts, om dan te maken dat ik van hier kom, want gij begrijpt wel, dat als Alva mij te pakken kan krijgen, hij het niet laten zal. Ook vrees ik dat men mij op 't spoor is. . . . Zeg," vroeg hij haastig, "kunt gij mij bij mijne moeder brengen? Zij moet ergens op 't Spui wonen bij zekeren Jasper Dirkz., een bierbrouwer."

"O!" riep Cornelis verheugd uit, "Jasper Dirkz. heb ik goed gekend. Hij kwam wel eens bij vader en . . ." zeide hij zachtjes . . . "zij gingen zamen ter kerk bij den leeraar Gabriël . . . Maar hij is gevluht."

"Ja, dat weet ik," zeide de vreemdeling, "doch zijne vrouw en kinderen zijn te Amsterdam gebleven en hebben zich stilgehouden. Mijne moeder is daar. Wilt gij er mij brengen?"

Cornelis dacht even na. Het Spui lag juist aan den anderen kant der stad, en wanneer hij nu met den man derwaarts ging, zou er veel tijd verloren gaan en hij gewis van Noot een geduchte schrobbeering krijgen. Maar . . . wat zou er dit toe doen? Al zou Noot hem ook een pak slaag geven en juffer Barbara hem doen vasten, dit zou hem van binnen niet hinderen, als 't daar maar zuiver bleef. . . .

„Ja,” antwoordde hij, „volg mij slechts. Ik zal u naar het huis van Jasper Dirkz. brengen.”

Haastig begaven zich de beiden nu op weg, en ruim een half uur later wees Cornelis hem de bedoelde woning aan en wilde vervolgens heengaan, maar de vreemdeling hield hem staande.

„Laat mij u nog eens goed aanzien,” fluisterde hij hem toe. „'t Is mogelijk dat wij elkaar nog wel eens zullen ontmoeten. Hoe is uw naam?”

„Cornelis Willemsz.,” antwoordde de knaap.

„Goed,” zeide de vreemdeling fluisterend. „De mijne is Jan Cray. Vaarwel! Vive le Geus!”

De watergeus klopte aan de deur van het aangewezen huis en trad er weldra binnen, waarna Cornelis den weg huiswaarts insloeg.

't Spreekt van zelf dat hij zich in zijne gedachten nog langen tijd bezig hield met den man, die hem vele dingen, blijde en treurige, voor den geest had geroepen. Als zoon van een der ijverigste aanhangers der Hervorming, was hij niet onbekend gebleven met de verbloemde namen, die door de Geuzen aan verschillende personen en steden gegeven werden. Dit geschiedde omongestraft hunne gesprekken of briefwisseling te kunnen voeren. Zoo b.v. werd Holland *Koper* genoemd; Amsterdam *Saturnus*; Dillenburg *Dantzig*; Koningin Elizabeth *Hendrik Filipsz.*, en hoe Prins Willem en Alva genoemd werden, is u daar straks reeds uit het gesprek tusschen Cornelis en Jan Cray den watergeus gebleken.

Deze ontmoeting had grooten indruk op het gemoed van onzen knaap teweeggebracht, en meer dan ooit verlangde hij naar zijn vader, bij wien hij zich veiliger achtte dan in het huis van den koopman Noot, die hem zookwaalijk bejegende, terwijl juffer Barbara haar best deed om hem op alle mogelijke wijzen te kwellen.

Kon hij Amsterdam maar ontvluchten!

Maar al gelukte hem dit, waarheen zou hij gaan en waar zou hij zijn vader vinden?

II.

Toen Cornelis de kamer van den heer Noot betrad, merkte hij dadelijk dat het niet pluis was en er wat voor hem op zou zitten. Noot keek zoo kwaad als een spin en juffer Barbara lachte zoo valsch mogelijk. Zij verblijdde er zich in dat de knaap er van langs zou krijgen.

„Hoe komt gij zoo laat?” vroeg Noot op boozen toon.

„'t Was zoo'n verre weg,” stamelde de knaap, die verlegen werd en niet wist wat hij tot zijne verontschuldiging zou inbrengen.

„Een verre weg!” riep juffer Barbara op spottenden toon, „ik ben al over de zestig, maar loop er zeker de helft minder over dan gij. . . . Maar wie weet of hij niet geheime boodschappen had,” zei ze tot den huisheer. „Gij weet immers wel wiens zoon hij is en 't zal wel een aardje zijn naar zijn vaartje.”

Noot luisterde maar half. Hij had zijne eigene gedachten over den jongen.

„Wat heeft de schipper gezegd?” vroeg hij. „Zal hij morgen hier komen?”

Cornelis kreeg een kleur tot achter de ooren en de

schrik sloeg hem om het hart. Hij had, tengevolge van de ontmoeting met Jan Cray, geheel en al vergeten de boodschap aan den schipper over te brengen.

„Nu, krijg ik antwoord?” vroeg Noot.

„Het spijt — mij — dat ik — 't vergeten heb,” stamelde Cornelis.

„Vergeten — vergeten!” riep Noot uit, die opsprong en naar de plaats liep waar de knaap stond, „vergeten — vergeten! Dat is onmogelijk. Ik had je immers gezegd dat je naar den schipper zoudt gaan, en behalve het porceleinen bordje, dat je op den Nieuwendijk zoudt bezorgen, hadt je niets anders te doen. Neen, vergeten kondt gij het niet! Waar heb je al dien tijd gezeten of rondgelopen?”

„Vraag het hem maar niet,” zei juffer Barbara, „hij zal het toch niet zeggen. Gij weet wiens zoon hij is en zulke menschen zijn nooit te vertrouwen. De pater zegt”

Noot wist wel wat de pater gezegd had. Dat ging hem op 't oogenblik niet aan. 't Was hem slechts te doen om den schipper, en nu de knaap de boodschap vergeten had, werd hij zoo boos, dat hij Cornelis bij de ooren greep, hem heen en weer schudde en hem toeschreeuwde :

„Dan wil ik je ook van avond niet aan tafel zien”

„Heel goed,” juichte juffer Barbara; „dan krijgt hij niets van de gebradengans, die van middag overgebleven is.”

„Maak dat je naar bed komt, en zorg dat je voor dag en dauw naar den schipper gaat, anders”

En in zijn drift schudde hij den knaap zoo hevig, dat Cornelis tegen een tafeltje viel, waarop eenig porcelein stond. Gelukkig werd er niets van gebroken, anders zou de gramschap van den koopman grenzeloos geworden zijn.

„Naar bed!” bulderde hij, „naar bed! En morgen vroeg naar den schipper. Hoor je!”

Maar Cornelis hoorde niet meer. Zijn hoofd suisde van

't schreeuwen, en zoo spoedig hij kon maakte hij zich uit de voeten en begaf zich te bed. Knorrig was hij er niet om, dat hij reeds zoo vroeg onder de dekens moest, want de lange wandeling door de stad had hem vermoeid. Ook gaf hij er weinig om, dat hij niets meer van de gebraden gans te proeven kreeg, maar wat hem hinderde was, dat hij zoo ruw bejegend werd, en meer dan ooit rees de verzuchting in hem op: „was ik maar bij mijn vader!”

Toch kon hij niet dadelijk den slaap vatten. Zijne ooren gloeiden nog te veel en hij had pijn in 't hoofd. Gedurig moest hij denken aan den watergeus, en hoe het zoo kwam wist hij niet, maar 't was hem alsof iemand hem toefluisterde: „Gij zult Jan Cray wederzien en die man zal je bij je vader brengen.” Deze gedachte deed hem alle pijn en moeite vergeten, en de handen vouwende bad hij tot God, verheelde zijne zonden niet, riep Hem aan om vergeving en smeekte Hem om zijn bijstand. Ach, hij gevoelde zich zoo ongelukkig in dit huis, waar het zoo geheel anders was dan bij zijn vader. „Och Heer,” dus besloot hij zijn gebed, „breng mij weer bij mijn vader, bij wien ik U dienen kan en mag naar de begeerte van mijn hart!”

En daarop sliep hij in.

Noot en juffer Barbara konden dien nacht ook niet goed slapen. De onrustige tijden hadden den koopman weinig voordeel aangebracht, of liever zijn handel stond bijna stil. De Amsterdammers konden destijds hun geld ook beter besteden dan dit uit te geven aan voorwerpen van weelde, en zoo Noot er niet op bedacht was geweest verbindingen aan te knopen met kooplieden in Antwerpen, Brussel en Duitschland, dan had hij zijn winkel wel kunnen sluiten. Voor het oogenblik leed hij aan geldgebrek en was zelfs genoodzaakt geweest.

gebruik te maken van 't geld, dat de vader van Cornelis hem had ter hand gesteld. 't Is waar, over de eene helft mocht hij vrij beschikken, maar de andere helft moest voor den knaap bestemd blijven, in geval deze ook het land zou verlaten en 't geld opeischen.

Die andere helft had hij echter ook reeds in gebruik, en hij ontstelde bij de gedachte, dat het vandaag of morgen Prins Willem mocht gelukken Alva te noodzaken het land te verlaten, of dat Amsterdam niet langer Spaanschgezind zou blijven. Dan zouden immers dadelijk allen die om des geloofs wille gevlucht waren, herwaarts terugkeeren en hij zou verplicht zijn het geld terug te geven. Deze gedachte verontrustte hem zeer Maar er was nog hoop voor hem. Wanneer de jongen eens om de eene of andere reden zijn huis uitraakte en de wijde wereld in ging, zonder hem het geld af te vragen, dan rekende hij zich van de gestelde voorwaarde ontslagen. Maar zou de jongen er wel aan denken Amsterdam te verlaten? Hij geloofde het niet. Doch 't was hem om 't even: liep de jongen weg, dan moest hij maar zien waar hij bleef — en naar 't geld konden vader en zoon fluiten. De vraag was nu maar: kon hij er iets aan doen dat de jongen het huis uitkwam?

Wanneer onze koopman geweten had met welke gedachten juffer Barbara zich in dat nachtelijk uur bezig hield, zou hij geruster zijn geworden. Gij weet, de eerbare juffer kon Cornelis niet uitstaan, en van 't oogenblik dat hij in huis was gekomen, verbeeldde zij zich dat de booze daar zijn intrek genomen had. 't Was voor haar vreeselijk onder een dak te wonen met den zoon van een ketter. En zoo deze zoon nu maar goed Roomschen Spaanschgezind geweest was, dan zou zij zich er in geschikt hebben, maar 't was een aardje naar zijn vaartje. Dat kon zij aan alles merken. O, was hij maar weg! Want het scheen haar toe dat de beeldjes der heilige

Maria en van den heiligen Jozef haar telkens knorrig aankeken, als zij hare knieën boog en hare gebeden prevelde. Zeker waren die heiligen er over verontwaardigd, dat de zoon eens ketters onder dit dak vertoefde. Alles liep haar ook tegen. Zij klaagde veel meer over kiespijn dan vroeger, en hare voeten wilden haar niet meer dragen, zoodat zij soms hinken moest. Hoe dikwijls brandde het eten aan, en bijna geen dag verging dat zij niet het een of ander brak. Al te maal ongelukken, die zij niet aan hare eigene onvoorzichtigheid toeschreef, maar waarvan zij de schuld gaf aan den knaap, die door zijne tegenwoordigheid de booze geesten in dit huis had geroepen 't Moest echter anders worden. Zoo kon het niet langer blijven, want dan ging zij dood van verdriet. Maar wat zou zij doen? . . . O, zij wist het. Zij zou alles aan haren pater biechten, en deze zou er wel een middel op weten om den jongen uit het huis te halen en op een plaats te brengen, waar hij niemand meer kwaad zou doen en zijne kettersche manieren wel afeeren zou.

Sedert dien tijd had onze Cornelis het nog ondragelijker dan vroeger. Hij ontving geen enkel vriendelijk woord, en het scheen alsof Noot en juffrouw Barbara overeengekomen waren, om hem het leven zoo onaangenaam mogelijk te maken. De koopman werd steeds ruwer en driftiger, en de juffrouw gaf altijd steken onder water. „Gij weet immers wel,” voegde zij haren neef gedurig toe, „wiens zoon hij is!”

't Was droevig voor onzen knaap. Hij had niemand aan wien hij zijn leed kon mededeelen of wien hij om raad kon vragen. Er waren wel vrienden zijns vaders in de stad, maar deze hielden zich zeer stil, om niet in verdenking en in handen te vallen van Alva en de Inquisitie. Immers, de spionnen en verklikkers van dien Spaanschen beul loerden dag en nacht er op om een ketter te kunnen

verraden. 't Was dus zaak voor die vrienden zich stil te houden, en zij hadden het hem dan ook doen weten, dat hij hen niet moest bezoeken, opdat hij en zij niet in gevaar zouden komen. Maar gelukkig voor hem dat hij wist tot wien hij zich in dezen nood kon wenden, en menig stil gebed steeg uit zijn hart op tot God, die te zijner tijd bewijzen zou een redder in den nood te zijn.

De winter van 1569 was voorbijgegaan en de eerste lentedagen van 1570 brachten wel nieuw leven in bosch en veld, maar in de harten der ware vaderlanders bleef het donker en droevig. De Prins van Oranje kon bijna niets doen tegen Alva wegens geldgebrek. Alles wat de Prins bezat had hij verkocht, ten einde opnieuw een leger op de been te kunnen brengen en Alva daarmee aan te tasten. Vele Edelen offerden ook hunne penningen ten beste van 't lieve Vaderland, en hun hoop was vooral gevestigd op God, die hun goed recht wel zou doen zegevieren. De Prins had ook het oog gevestigd op de Watergeuzen, die met hunne schepen op de Spanjaarden loerden en hem een deel van den behaalden buit deden toekomen. Maar toch, veel konden zij niet uitvoeren, en geen wonder dus, dat de moed wel eens ontzong, behalve bij den Prins, die verzekerde, dat hij met den Alleroppersten Potentaat der potentaten zulk een vast verbond gesloten had, dat hij niet twijfelde, of de Heer zou met zijn geweldige en machtige hand eindelijk uitkomst geven.

III.

Het was in de eerste dagen van Maart 1570. Juffer Barbara was reeds vroeg in den morgen naar het Bagijnenhof, dicht bij het Spui gegaan, waar zij het grootste

gedeelte van den dag zou doorbrengen bij hare zuster, die tot de orde der bagijntjes behoorde.

De koopman Noot en Cornelis hadden het druk met eenige voorwerpen in den winkel schoon te maken of te verplaatsen, toen er een man inkwam, die het beeld van den heiligen Jozef terugbracht. Dit beeld behoorde aan juffer Barbara. Zij had het naar den kantwerker gebracht, die den heiligen Jozef van een nieuwen kraag zou voorzien, daar de oude vuil en versleten was. Nu bracht de knecht van den kantwerker het beeldje terug, en toen de koopman het op de toonbank bezag, moest hij erkennen, dat de heilige Jozef een veel beter voorkomen gekregen had dan vroeger. Daarop beval hij Cornelis het beeldje naar de kamer van zijne nicht te brengen en het daar op de tafel te zetten.

Onze knaap maakte niet de geringste aanmerking, hoewel het hem moeielijk viel een glimlach te onderdrukken, toen hij den goed opgeknaptten heiligen Jozef opnam en naar boven bracht . . . Maar o! welk een ramp! Op juffer Barbara's kamer gekomen, wilde hij het beeldje zachtjes op een tafel zetten, toen hij op de fijne Spaansche mat, waarmede de kamer bekleed was, uitgled en hem het beeldje ontviel. Die arme heilige Jozef! Hoofd en armen waren gebroken en van den rechter voet was een groot stuk af!

Wat zou Cornelis nu beginnen? Geruimen tijd staarde hij met schrik op de ter aarde liggende stukken, en zijn hart begon hevig te kloppen, terwijl hij met angst dacht aan 't oogenblik dat juffer Barbara te huis komen en haren heilige in zulk een droevigen toestand vinden zou.

Maar wat baatte alle angst? Zuchtende en zich zelven van onvoorzichtigheid beschuldigende, raapte hij de stukken op, lei ze op tafel en begaf zich naar beneden. Zou hij het den koopman zeggen? Hij besloot dit te doen, maar er was juist iemand in den winkel, met wien Noot kort

daarop uitging, zoodat Cornelis geen gelegenheid had hem te vertellen welk een ramp hem getroffen had.

Tegen den avond kwam juffer Barbara thuis, en zoodra Cornelis haar het voorhuis zag binnentreden, ging hij op haar toe en deelde haar mede wat er gebeurd was en hoezeer het hem speet. Hij verwachtte nu niet anders dan dat zij al hare gramschap op hem zou uitstorten, en dat zij jammerende en klagende, den koopman daarvan zou kennis geven. Maar niets daarvan gebeurde. Wel werd juffer Barbara zoo bleek als een doek, maar zij hield zich in en ging hem voorbij zonder een enkel woord te spreken.

Merkwaardig! Ook de koopman zei niets, hoewel Cornelis het wel spoedig aan een en ander kon merken, dat juffrouw Barbara hem alles gezegd had. Nu zou Cornelis veel liever gezien hebben, dat Noot hem ter dege bestraft, hem het eten onthouden of hem op andere wijze zijn ongenoegen te kennen gegeven had, — liever dan zoo schijnvriendelijk behandeld te worden, zooals Juffrouw Barbara deed, die hem soms toelachte, maar met den valschen schijn van het gele zonlicht bij de nadering van een regenbui. Die glimlachjes vertrouwde Cornelis niet, en hoe jong hij ook was, toch had hij reeds zoo veel levenservaring opgedaan, dat hij wel merken kon, dat achter die gemaakte vriendelijkheid, die hem ook den volgenden dag bewezen werd, iets verborgen lag, dat hem later bitter zou kunnen grieven. Gedurig had de koopman iets met juffrouw Barbara te fluisteren, en slechts nu en dan gelukte het onzen knaap, een paar woorden op te vangen, zooals bij voorbeeld ketter, inquisitie, gevangenis, en dergelijke roomsche aanhangselen. Hij bleef echter kalm en dacht daarbij aan 't geen hij zijn vader wel eens uit de H. Schrift had hooren voorlezen: dat het God is, die alle dingen bestuurt en het kwade, dat anderen ons aandoen, ten goede doet verkeeren.

Toen het middagmaal afgelopen was ging Noot me

juffrouw Barbara uit en droegen hem, als in 't voorbijgaan, de zorg voor den winkel op, hoewel er omstreeks dien tijd zelden koopers verwacht werden. Een uur later kwamen zij terug en waren nog vriendelijker dan te voren. Deze valscheid vond Cornelis onuitstaanbaar en meer dan eens stond hij op 't punt tot den heer des huizes te gaan en hem te vragen: „Wat voert gij tegen mij in 't schild?” Maar . . . hij bedacht zich en zweeg.

Er kwam bezoek. Nu was Cornelis wel gewoon dat er nu en dan een pater een bezoek bracht, maar thans kwamen er twee, die terstond de huiskamer ingingen en daar een gesprek hadden met de beide huisgenooten.

Cornelis, die de gedachte niet van zich af kon zetten, dat dit bezoek hem gold, vermocht het niet langer in den winkel uit te houden, opende de onderdeur en bleef op den drempel staan. Nu had hij reeds een paar malen gezien dat er een jongen voorbij den winkel was gegaan, die zoo met een half oog een blik naar binnen had geworpen, maar er gingen elk oogenblik jongens voorbij, zoodat hij er verder geen acht op had geslagen. Dezelfde jongen bleef echter in den omtrek van het huis, ging nog eens voorbij, en toen hij zag dat er niemand in den winkel was, kwam hij andermaal terug en deed alsof hij struikelde over een steen, die vlak bij het huis lag. Cornelis haastte zich hem op te heffen, maar tot zijne verbazing fluisterde de jongen hem onder het opstaan toe: „De groete van de moeder van Jan Cray en zoo gij je leven liefhebt, vlucht zoo spoedig gij kunt. De speurhonden van Paulus van Alblas staan gereed, om . . .”

Meer vernam Cornelis niet. De jongen deed alsof hij zijn been erg bezeerd had, hilde en ging hinkend heen.

Cornelis was door deze woorden zeer getroffen. Hij herinnerde zich nog zeer goed den naam van den watergeus, dien hij verleden jaar op dien herfstavond naar het huis van Jasper Dirksz. op het Spui gebracht had, maar hoe

wist de moeder van Jan Cray dat hij in gevaar verkeerde? Dat hem die waarschuwing op zulk een geheimzinnige en bedekte wijze gegeven werd, verwonderde hem niet. Zoo iets plag meer te geschieden. Maar wat zou hij nu doen? En van welke kant dreigde hem gevaar?

Toen het avond geworden was en Cornelis zich gereed maakte naar zijn kamertje te gaan en uit te rusten van de vermoeienissen van den dag, riep hem de koopman en zeide :

„Cornelis, gij zoudt morgen, als gewoonlijk, gaan naar het St.-Jorishof bij de Regulierspoort, om de kannen te halen, die gij er gisteren gebracht hebt, maar dat behoeft niet. Dat heeft tijd tot later. Ik heb evenwel een boodschap voor je aan den pastoor van de Oude kerk, die je tegen acht ure morgen ochtend verwacht. Ga nu maar te bed.”

Cornelis groette en verwijderde zich, maar op de trap gekomen, die naar zijn slaapkamertje leidde, meende hij te hooren dat juffer Barbara lachende zeide : „hij zal wel voor het laatst hier geslapen hebben. Morgen zal hem wel het kettersche bloed afgetapt worden.”

Een rilling liep door zijne leden toen hij deze woorden hoorde, die naar de inquisitie riekten, want bekend was het, dat velen die verdacht waren van ketterij, door de Oude kerk heen naar de rechters der geestelijke rechtbank gevoerd werden.

Toen Cornelis op zijne kamer gekomen was, zette hij zich neer en dacht over een en ander na. Hoe duister het evenwel ook nu om hem heen mocht zijn, van binnen in hem begon het licht te worden : hij begon het plan te doorzien, dat men op zulk een listige wijze tegen hem gesmeed had. Nu begreep hij waarom zoowel de koopman als juffer Barbara zoo bijzonder vriendelijk jegens hem geweest waren. Evenals men vliegen vangt met honig, en muizen met spek, wilden zij hem op eene slimme wijze vangen en met een schoonschijnend gelaat den kettermeester overleveren.

Maar Cornelis had nog geen lust als een vlieg of muis behandeld te worden en in den val te loopen. Hij dankte God voor de waarschuwing, die de moeder van den watergeus hem had doen brengen, en zijn voornemen was aan haren raad gevolg te geven. Zoo stil mogelijk verwisselde hij van kleederen, dat wil zeggen, hij trok zijn beste pakje aan, maakte een bundeltje van 't geen hem toebehoorde, en toen hij hiermede gereed was, wilde hij stil wachten tot de nacht voorbij zou zijn gegaan. Hij kon evenwel den slaap niet geheel overwinnen, maar telkens wanneer er een klok sloeg, schrikte hij wakker, en om niet door den morgenstond verrast te worden, ging hij, na eerst zijne schoenen uitgetrokken en ze in het bundeltje gelegd te hebben, voor het smalle venstertje staan, dat in een zijstraatje het uitzicht had. Om zich bezig te houden begon hij de sterren gade te slaan en dacht daarbij aan Hem die boven de sterren troont en wiens oogen gewis op hem gericht waren.

Eindelijk sloeg het half vijf. Nog een paar minuten gewacht en dan . . . dan wilde hij de vlucht nemen. Waarheen? Hij wist het niet, maar God zou zijn gebed verhooren en hem in veiligheid, ja zelfs — en dit was zijn vurigste wensch, — bij zijn vader brengen.

Met 't bundeltje in de hand en het hoofd met zijn bestén hoed bedekt, opende hij zonder gedruisch de deur, daalde op zijn kousen de trap af, ging de keuken door en kwam aan een achterdeur, die een uitgang had in het zijstraatje. Zachtjes ontgrendelde hij de deur, en in het volgende oogenblik stond hij op straat, waar de koude nachtlucht van een aanbrekenden morgen in Maart hem tegenwoei.

Waarheen nu te gaan?

Ware hij een vlieg geweest, hij zou de vleugels te baat genomen hebben en over 't IJ gevlogen zijn, maar nu moest hij zoo haastig mogelijk naar het Damrak of den

Schreiers-hoek zoeken te komen, in de hoop daar een schip te vinden, waarin hij zich voorloopig zou kunnen verbergen.

Bij den Schreiers-hoek gekomen, waar dicht bij de marktschepen lagen, brak ook de dag aan, en achter een der kleine waterkantoren wegschuilende, wachtte hij af welke kansen hem het geluk zoude aanbieden. Een kwartier later ziet hij uit een der marktschepen den schipper, dien hij wel kent, te voorschijn komen. Straks komt ook de knecht naar buiten, die met den schipper aan wal gaat. Cornelis volgt ze met de oogen na, en toen zij uit zijn gezicht verdwenen waren, verlaat hij haastig zijn schuilplaats, snelt naar het marktschip, springt er op, en bekend als hij is met de inrichting van zulk een vaartuig, zoekt hij het ruim op, dringt daar binnen en verbergt zich tusschen de koopmansgoederen, die daarin opgestapeld liggen.

Voorloopig zou de vlieg nog niet gevangen worden.

IV.

Eenige oogenblikken later vernam Cornelis gedruisch op het vaartuig. Tonnen werden gerold; kisten verschoven; luiken geopend en dicht gemaakt, en kort daarop bespeurde hij aan de schommelende beweging van het schip, dat het den wal verliet en het ruime sop koos.

Thans werd onze knaap eenigzins geruster. Hoe verborgen ook tusschen balen en pakken, de vrees had hem toch bekropen, dat zijne vlucht was opgemerkt en men hem hier zoeken en vinden zou. Maar nu meende hij veilig te zijn, en vermoeid als hij was van den slapeloozen nacht, strekte hij zich op eenige schapenvachten uit en sliep weldra in.

Hoe lang hij geslapen had wist hij niet, maar toen hij wakker werd voelde hij twee dingen: dat het schip onder zeil was en dat hij honger had. Hij moest nu wel het besluit nemen, om voor den dag te komen, zoo hij niet wilde verhongeren. Hoe beefde daarbij zijn hart; want 't kon zijn dat de schipper hem niet wilde medenemen en hem ergens in eene stad aan de Spaansche overheid ter bewaring zou stellen, en wanneer dat gebeurde, zou het gewis niet goed met hem afloopen. Maar hij wist zijne vrees te overwinnen, hij kende den schipper, wien hij wel eens pakjes van den koopman Noot had gebracht, als een inschikkelijk man, vriendelijker althans dan de knecht, die ruw van aard was.

Eerst zachtjes, daarna harder kloppende tegen een der luiken, die het ruim bedekt hielden, vernam hij spoedig dat men hem gehoord had.

Een der luiken werd geopend door den schipper, en gij kunt u de verbazing van dien man voorstellen toen hij door de opening heen het hoofd van onzen knaap zag oprijzen. Cornelis strekte de handen naar hem uit, en de schipper ze grijpende, trok hem op het dek, waar de knaap hem vriendelijk bad hem zijne stoutmoedigheid te vergeven en hem tevens smeekte om een stuk brood, ten einde zijn honger te stillen.

't Spreekt van zelf dat de schipper wilde weten hoe hij in het schip gekomen was alsmede het doel, dat hij daarmede op 't oog had. Nu, Cornelis wilde niet liegen, maar vond het ook niet geraden hem alles te zeggen. Hij deelde hem mede, dat hij het huis van den koopman was ontvlucht uit vrees voor straf, daar hij iets van waarde had gebroken; ook dat hij hoopte zijn vader te zien, wien hij alles wilde mededeelen en die gewis de schade zou vergoeden.

Gelukkig voor onzen knaap, dat de schipper hem en den koopman kende, en — wat nog het beste was —

hem vertrouwde. Hij keurde het wel af, dat hij het huis zijns meesters ontloopen was, maar stelde zich te vreden met de betuiging van Cornelis, dat hij wanneer hij zijn vader had gesproken, met diens goedvinden, terstond naar Amsterdam terug zou keeren. De schipper vermoedde niet in het minst, dat Cornelis niet geloofde dat zijn vader hem weer naar den koopman zou laten teruggaan; hij nam 't geen de knaap zeide, voor goede munt aan, beloofde hem te Antwerpen, werwaarts het vaartuig bestemd was, aan wal te zetten en zei hem zijne bescherming toe. Niet alzo de knecht, die Cornelis niet vertrouwde. Volgens zijne meening stak er in hem een jonge geus, en hij was een vijand van al wat naar geus geleek en meende dat alle geuzen verraders en afvalligen waren, die opgehangen of verbrand moesten worden.

Nu zou ik u wel eene lange beschrijving kunnen geven van Cornelis' verblijf op dit schip; van de moeilijkheden waarin hij zich bevond; van het gevaar dat hij liep, zoo hij zich een onbedachtzaam woord liet ontvallen; van de norsche bejegening, die hij van den knecht ondervond en wat dies meer zij, maar dan zou ik uw geduld moeten rekken, daar gij gewis wenscht te weten of de knaap zijn vader heeft gevonden.

Laat mij u alleen dit nog zeggen, dat hoe nijdig de knecht ook was, de schipper den knaap de hand boven 't hoofd bleef houden. Misschien had de schipper zelf kinderen en kon hij dus iets gevoelen van 't geen er in het hart van dien jongen omging. Hoe het zij, hij beschermde hem, hoewel hij niet verheelde dat de reis met groote gevaren vergezeld ging.

Inderdaad, de marktschepen van Amsterdam op Antwerpen en naar andere plaatsen verkeerden destijds in groot gevaar, vooral wanneer zij de Zeeuwsche stroomen bereikt hadden, waar dikwijls de krabschuiten der Watergeuzen op hen loerden. De Watergeuzen toch, gelijk

ik u reeds met een enkel woord gezegd heb, wilden. Alva overal waar zij konden afbreuk doen, en inzonderheid hadden zij het gemunt op koopvaardij- en marktschepen, die gewoonlijk eene rijke lading droegen, welke zij konden buit maken.

Toen het vaartuig dicht bij het Haringvliet kwam, werd de schipper ongerust.

„Jan,” zei hij tot den knecht, „ik vrees dat ons de Watergeuzen overvallen zullen.”

„Maar er is nog geen schip te zien, dat ons verdacht voorkomt,” meende Jan. „De Watergeuzen, die verraders en ketters, houden zich immers op aan de Friesche kusten, om te moorden, te plunderen en te branden, zooals die afvalligen van de H. Kerk altijd gewoon zijn te doen. Wij staan onder de bescherming van den heiligen Servatius, en deze zal niet gedogen, dat wij in ketterische handen vallen.”

De schipper evenwel scheen weinig vertrouwen te stellen in den heiligen Servatius. Hij had gehoord dat Jan van Troyen zich nu en dan in de Zeeuwsche wateren vertoonde en daar alles buit maakte wat hij krijgen kon. En zijne vrees was niet ongegrond, want inderdaad loerde Jan van Troyen, een bekende Watergeus, op het marktschip, en voordat de schipper maatregelen kon nemen om zijn vaartuig ergens te bergen, kwam Jan van Troyen op hem af.

Het schip van den Watergeus was bemand met vijf en dertig koppen en droeg zeventien stukjes geschut, kleine kanonnen, die op een mik draaiende, hunne kogels naar alle zijden konden doen lieenvliegen.

„Bijdraaien !” klonk het van het geuzenvaartuig.

Onze schipper was bleek geworden, toen hij den geus zag aankomen, maar wat zou hij uitrichten tegen een goed gewapend schip, bemand met kloeke mannen, die niet met zich lieten gekken en er geen bezwaar in zagen de aanhangers van Alva op te hangen.

De schipper koos de wijste partij. Hij begreep dat het beter was zoete broodjes te bakken dan zich te weer te stellen, want zoo hij dit laatste deed, dan kwam hij er zeker niet goed af, terwijl hij aan den anderen kant hoopte het leven te kunnen behouden. Liever de vracht dan zijn vacht verloren, dacht hij, draaide bij en weldra sprongen de geuzen over op het marktschip, dat zij als goeden buit in bezit namen. Zooals de schipper had gehoopt, gebeurde het ook. De Watergeuzen brachten hem en zijn knecht, benevens Cornelis, ophunschip over, waar hij een stuk moest teekenen bij hetwelk hij een losgeld beloofde te betalen. De knecht kwam er minder goed af. De Geuzen kenden hem als een vijand en zouden hem gewis opgeknoopt hebben, zoo niet Cornelis zijn voorpraak geweest ware.

Cornelis?

Inderdaad. Want laat mij u mededeelen wat er geschied was toen de knaap op het geuzenschip was overgebracht.

Een der geuzen die hem scherp onder de oogen had gezien, kwam op hem toe, lei de hand op zijn schouder en zei:

„t Is mij, alsof ik je meer gezien heb. Hoe heet je?”

„Cornelis Willemsz.”, antwoordde de knaap.

„Juist; ik bedrieg mij dus niet. Gij zijt dezelfde jongen, die mij in den herfst van verleden jaar te Amsterdam een grooten dienst bewezen en mij bij mijne moeder gebracht hebt. Kijk mij eens goed aan. Ik ben Jan Cray!”

Dat was een blijdschap voor die beiden elkander weder te zien, en het hart van Cornelis sprong op van vreugde, toen Jan Cray hem vertelde, dat zijn vader nog leefde en dezer dagen te Emden was aangekomen. De oude Willemsz. had het moeilijk gehad op zijn vlucht. Te Groningen gekomen werd hij door een valschen vriend

verraden als een ketter en een vijand van Alva, en in de gevangenis geworpen, waarin hij den ganschen winter, vreezende en bevende had doorgebracht. Doch God had hem gered. Door tusschenkomst van een handelsvriend wist hij uit zijne gevangenis te ontsnappen, en na een lange omzwerving was het hem gelukt een schip te bereiken, dat hem naar Emden had overgebracht, waar hij nu veilig was. Emden toch, evenals geheel Oost-Friesland, had zijne poorten opengezet voor de aanhangers der Hervorming. Daar bevonden zich vele bannelingen, die Nederland ontvlucht waren, om niet in de macht van Alva te vallen, en de Watergeuzen hadden er een haven, waar zij zich vereenigden, om gezamenlijk op buit uit te gaan, welken buit zij dan te Emden of Norden verkochten en er een deel van afzonderden ten bate van Prins Willem en de goede zaak.

Acht dagen later kwam Cornelis behouden te Emden aan, waar hij zijn vader vond. Ik behoef u niet te zeggen hoe verblijd vader en zoon waren, toen zij elkander weer zagen, vooral toen de laatste vertelde aan welk een groot gevaar hij, door Gods goedheid, ontvlucht was en hoe trouweloos koopman Noot had gehandeld.

„Hij zal zijn loon wel krijgen,” zeide Willemsz., „de Heer is een wreker der ongerechtigheid terwijl Hij aan allen goed is die op Hem hun betrouwen stellen. Wij lijden nu nog verdrukking, en God weet alleen waartoe deze dienen moet, maar laat ons moed houden. Wij strijden voor een rechtvaardige zaak en trots Spanjes legermacht en Alva's wreedheid zullen wij de zege behalen. Vive le Geus!”

Over de verdere lotgevallen van onzen knaap zwijgt de geschiedenis, maar dat Willemsz. geloof niet beschaamd is geworden, weten wij, die met de historie onzes lands

bekend zijn, zeer goed. De worsteling tegen de Spaansche tirannie duurde nog ettelijke jaren, maar reeds twee jaren na bovengemelde gebeurtenissen ging de zon der vrijheid op boven den Briel, en van toen af was de macht van Spanje gebroken. In het jaar 1578 koos Amsterdam de Staatsche zijde. De Roomschegezinde overheid werd afgezet en de Hervormden kwamen in het bezit van de beide hoofdkerken. Nu was het met de kettervervolging aldaar gedaan en ieder kon nu den Heer dienen naar de begeerte van zijn hart.

Dat de Roomschen dit alles met leede oogen aanzagen, behoef ik u niet te verzekeren. Zij die verstandig waren schikten zich in dezen ommekeer, maar de overigen die zich vijandig bleven betoonen, kwamen er niet zoo goed af en werden genoodzaakt de stad te verlaten met hunne geestelijkheid.

Met den koopman Noot liep het slecht af. Na den dood van juffer Barbara, die van schrik gestorven was toen de geestelijkheid de stad werd uitgeleid, dwaalde hij de stad door als een bedelaar. Hij was arm geworden.

Het spreekwoord zegt te recht: »Onrecht goed gedijt niet,» en de H. Schrift voegt er bij: »Ieder zal de straf zijner zonde dragen.»

